

HOTĂRÎREA CURȚII CONSTITUȚIONALE
Aviz asupra proiectului de lege pentru modificarea
și completarea Constituției Republicii Moldova

Nr.1 din 12.02.2002

Monitorul Oficial al R.Moldova nr.27-28/2 din 21.02.2002

* * *

În numele Republicii Moldova,
Curtea Constituțională în componența:
Victor PUȘCAȘ - președinte, judecător-raportor
Mihai COTOROBAI - judecător
Mircea IUGA - judecător
Constantin LOZOVANU - judecător
Dumitru PULBERE - judecător
Elena SAFALERU - judecător

cu participarea greșierului Corina Popa, reprezentantului permanent al Parlamentului la Curtea Constituțională Ion Creangă, în lipsa autorilor sesizării legal citați, în conformitate cu art.135 alin.(1) lit. c), art.141 alin.(1) lit. b) din Constituție, art.4 alin.(1) lit. c) din Legea cu privire la Curtea Constituțională, art.4 alin.(1) lit. c) și art.16 alin.(1) din Codul jurisdicției constituționale, a examinat în ședință plenară publică sesizarea deputaților în Parlament Victor Stepaniuc, Maria Postoico, Dumitru Prijmireanu, Andrei Neguța, Alexandru Jdanov, Boris Ștepa, Ion Filimon, Serafima Borgan, Anatolii Stîngaci, Vladislav Mostovoi, Victor Andrușceac, Claudia Sadcovscaia, Iosif Chetraru, Vladimir Doronin, Mircea Anton, Valeriu Burca, Anton Miron, Oleg Mantorov, Ivan Grec, Spiridon Martîniuc, Afanasie Smochin, Tatiana Necoară, Vladimir Eremciuc, Iurie Cicinov, Ivan Semeniuc, Valeriu Doga, Dmitrie Carapirea, Iurie Zabunov, Victoria Novic, Nicolae Zara, Valeriu Calmațui, Oleg Morii, Mihail Andronic, Mihai Chițul, Alexandru Ciugureanu privind revizuirea articolelor 17, 18 și 19 din Constituție.

Prin decizia din 3 decembrie 2001 Curtea Constituțională a acceptat sesizarea pentru examinare în fond și a înscris-o în ordinea de zi.

Curtea Constituțională, avînd competența de a se pronunța asupra inițiativelor de revizuire a Constituției, examinînd sesizarea deputaților în Parlament, proiectul de lege constituțională anexat și audiind informația judecătorului-raportor, argumentele reprezentantului permanent al Parlamentului la Curtea Constituțională,

a constatat:

1. La 9 noiembrie 2001 un grup de 35 de deputați în Parlament a inițiat procedura de revizuire a Constituției Republicii Moldova, propunînd modificarea și completarea art. 17, 18 și 19, care reglementează problemele cetățeniei, precum și regimul juridic al cetățenilor străini și al apatrizilor.

Redacția actuală a art. 17, 18 și 19 din Constituție este următoarea:

"Articolul 17. Cetățenia Republicii Moldova

(1) Cetățenia Republicii Moldova poate fi dobîndită, păstrată sau pierdută numai în condițiile prevăzute de legea organică.

(2) Nimeni nu poate fi lipsit în mod arbitrar de cetățenia sa și nici de dreptul de a-și schimba cetățenia.

(3) Cetățenii Republicii Moldova nu pot fi extrădați sau expulzați din țară.

(4) Cetățenii străini și apatrizii pot fi extrădați numai în baza unei convenții internaționale sau în condiții de reciprocitate în

temeiul hotărîrii instanței de judecată.

Articolul 18. Restricții la cetățenie și protecția cetățenilor

(1) Cetățenii Republicii Moldova nu pot fi cetățeni ai altor state decât în cazurile prevăzute de acordurile internaționale la care Republica Moldova este parte.

(2) Cetățenii Republicii Moldova beneficiază de protecția statului atât în țară, cât și în străinătate.

Articolul 19. Drepturile și îndatoririle cetățenilor străini și ale apatrizilor

(1) Cetățenii străini și apatrizii au aceleași drepturi și îndatoriri ca și cetățenii Republicii Moldova, cu excepțiile stabilite de lege.

(2) Dreptul de azil se acordă și se retrage în condițiile legii, cu respectarea tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte."

În proiectul de lege art.17, 18 și 19 din Constituție se expun în următoarea redacție:

"Articolul 17. Cetățenia Republicii Moldova
Cetățenia Republicii Moldova se dobîndește, se păstrează sau se pierde în condițiile prevăzute de legea organică.

Articolul 18. Protecția cetățenilor Republicii Moldova

(1) Cetățenii Republicii Moldova beneficiază de protecția statului său în străinătate.

(2) Cetățenii Republicii Moldova nu pot fi extrădați sau expulzați din țară.

Articolul 19. Statutul juridic al cetățenilor străini și al apatrizilor

(1) Cetățenii străini și apatrizii au aceleași drepturi și îndatoriri ca și cetățenii Republicii Moldova, cu excepțiile stabilite de lege.

(2) Cetățenii străini și apatrizii pot fi extrădați numai în baza unui tratat internațional sau în condițiile stabilite de legea organică.

(3) Dreptul de azil se acordă și se retrage în condițiile legii, cu respectarea tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte".

2. În proiectul înaintat spre avizare autorii propun să se excludă alin.(2) din actuala redacție a art.17 din Constituție, care stipulează că "nimeni nu poate fi lipsit în mod arbitrar de cetățenia sa și nici de dreptul de a-și schimba cetățenia", motivînd că această normă este cuprinsă în Convenția europeană cu privire la cetățenie, ratificată prin Hotărîrea Parlamentului nr.621-XIV din 14.10.1999*.

* În vigoare pentru Republica Moldova de la 01.03.2000.

De asemenea, se propune a exclude alin.(1) din art.18, care prevede că cetățenii Republicii Moldova nu pot fi cetățeni ai altor state decât în cazurile prevăzute de acordurile internaționale la care Republica Moldova este parte, urmărindu-se prin aceasta reglementarea mai exactă a pluralității de cetățenii, iar din alin.(2) al aceluiași articol se exclude prevederea care statuează dreptul cetățenilor la protecția statului în țară.

Termenii "convenție internațională" și "condiții de reciprocitate" cuprinși în art.17 alin.(4) se substituie în proiect cu termenul "tratat internațional", care, în opinia autorilor, este mai general și înglobează ambii termeni.

În varianta propusă spre avizare se exclude de asemenea sintagma "în temeiul hotărîrii instanței de judecată" din art.17 alin.(4), care se referă la procedura de extrădare, autorii considerînd că această reglementare este de resortul unei legi organice.

3. Titlul VI din Legea Supremă, intitulat "Revizuirea Constituției", statuează criteriile și modalitățile generale de revizuire a dispozițiilor constituționale, stabilește anumite condiții materiale și formale.

Raportînd proiectul de lege constituțională la art.1 alin.(3), art.54, art.141 și art.142 din Constituție, la actele internaționale în domeniu, inclusiv la Convenția europeană cu privire la cetățenie, Convenția europeană cu privire la extrădare** și Convenția de la Viena cu privire la dreptul tratatelor*, precum și la legislația internă în domeniu, Curtea reține următoarele.

** Tratatate internaționale, 1998, vol.1.

* Tratatate internaționale, 1998, vol.4.

Potrivit art.141 alin.(1) lit. b) din Constituție, revizuirea Constituției poate fi inițiată de un număr de cel puțin o treime de deputați în Parlament.

Avînd în vedere că Parlamentul, conform art.60 alin.(2) din Constituție, este format din 101 deputați, iar inițiativa de revizuire a Constituției a fost avansată de 35 de deputați în Parlament, Curtea Constituțională constată că sesizarea întrunește condiția impusă de norma constituțională menționată.

Analizînd proiectul de lege constituțională sub raportul art. 142 din Constituție, care statuează limitele revizuirii Constituției, și în special al alin.(2), care prevede că nici o revizuire nu poate fi făcută dacă are ca rezultat suprimarea drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor sau a garanțiilor acestora, precum și sub raportul unității materiei, Curtea relevă că excluderea garanției constituționale cuprinsă în art.17 alin.(2), potrivit căreia "nimeni nu poate fi lipsit în mod arbitrar de cetățenia sa și nici de dreptul de a-și schimba cetățenia", aduce atingere dreptului fundamental al omului la cetățenie. Principiul respectiv este prevăzut și în art.4 lit. c) din Convenția europeană cu privire la cetățenie, care stipulează că nimeni nu poate fi privat de cetățenia sa în mod arbitrar. Potrivit art.54 alin.(2) din Constituție, exercițiul drepturilor și libertăților nu poate fi supus altor restrîngerii decît celor prevăzute de lege, care corespund normelor unanim recunoscute ale dreptului internațional și sînt necesare în interesele securității naționale, integrității teritoriale, bunăstării economice a țării, ordinii publice, în scopul prevenirii tulburărilor în masă și infracțiunilor, protejării drepturilor, libertăților și demnității altor persoane, împiedicării divulgării informațiilor confidențiale sau garantării autorității și imparțialității justiției.

Constituția Republicii Moldova stipulează că cetățenii străini și apatrizii pot fi extrădați "în temeiul hotărîrii instanței de judecată". Excluderea acestei dispoziții din textul Constituției ar conduce la diminuarea garanțiilor oferite cetățenilor străini, care, în baza art.19 din Constituție, au aceleași drepturi și îndatoriri ca și cetățenii Republicii Moldova, cu excepțiile stabilite de lege. Un argument concludent în favoarea păstrării acestei dispoziții constituționale îl constituie Convenția europeană cu privire la extrădare, adoptată la

Paris la 13 decembrie 1957, ratificată prin Hotărîrea Parlamentului nr.1183-XIII din 14 mai 1997, în vigoare pentru Republica Moldova de la 31 decembrie 1997, potrivit căreia vor da loc la extrădare faptele pedepsite de legile părții solicitante și ale părții solicitate cu o pedeapsă privativă de libertate sau cu o măsură de siguranță privativă de libertate de cel puțin un an sau cu o pedeapsă mai severă.

Curtea Constituțională relevă de asemenea că dispoziția constituțională cuprinsă în sintagma "în temeiul hotărîrii instanței de judecată" nu poate fi înlocuită cu sintagma "sau în condițiile stabilite de legea organică", întrucît astfel se elimină una din garanțiile constituționale de realizare a dreptului la cetățenie. O dispoziție constituțională nu poate fi substituită printr-o dispoziție a legii organice, dat fiind faptul că în ierarhia actelor normative legile organice se află pe o treaptă inferioară față de legile constituționale și sînt subsecvente acestora.

Curtea constată de asemenea că excluderea, așa cum se propune în proiect, a garanției constituționale cuprinsă în art.18 alin.(2) din Constituție, conform căreia cetățenii beneficiază de protecția statului în țară, contravine art.1 alin.(3) din Constituție, prin care se consfințește că demnitatea omului, drepturile și libertățile lui, libera dezvoltare a personalității umane reprezintă valori supreme și sînt garantate.

Referitor la excluderea normei restrictive din art.18 alin.(1) al Constituției, care prevede că "cetățenii Republicii Moldova nu pot fi cetățeni ai altor state decît în cazurile prevăzute de acordurile internaționale la care Republica Moldova este parte", Curtea relevă că aceasta va conduce la instituirea pluralității de cetățenii, care se va realiza în condițiile în care nu se va aduce atingere dispozițiilor constituționale privind caracterul suveran, independent și unitar al statului, precum și celor privind neutralitatea permanentă a statului, dispoziții care pot fi revizuite numai cu aprobarea lor prin referendum. Excluderea acestei norme restrictive va constitui un factor suplimentar de asigurare a dreptului omului la pluralitatea de cetățenii, cu atît mai mult cu cît acest drept este consacrat în art.14 și 15 din Convenția europeană cu privire la cetățenie.

Curtea apreciază de asemenea că operarea în proiectul de lege constituțională cu un singur termen de "tratată internațional" se încadrează în limitele admisibile de revizuire a Constituției, întrucît termenul de "tratată internațional" se pretează și pentru acord, pact, convenție, declarație, comunicat, protocol, fiind justificat și prin Convenția de la Viena cu privire la dreptul tratatelor, încheiată la 23 mai 1969, ratificată prin Hotărîrea Parlamentului nr.1135-XII din 4 august 1992, în vigoare pentru Republica Moldova de la 25 februarie 1993, precum și prin Legea nr.595-XIV din 24 septembrie 1999 "Privind tratatele internaționale ale Republicii Moldova"**. Acest termen a fost elucidat și în Hotărîrea Curții Constituționale nr.55 din 14 octombrie 1999 "Privind interpretarea unor prevederi ale art.4 din Constituția Republicii Moldova"**, în care se relevă că noțiunea de "tratată" este generală și cuprinde toate genurile de acorduri internaționale, indiferent de denumirea lor, actele respective avînd aceeași putere juridică obligatorie.

** M.O., 2000, nr.24-26, art.137.

*** M.O., 1999, nr.118-119, art.64.

Pentru considerentele expuse și avînd în vedere că, potrivit art.141 alin.(2) din Constituție, proiectele de legi constituționale se prezintă Parlamentului numai împreună cu avizul Curții Constituționale,

conducându-se după art.26 alin.(1) din Legea cu privire la Curtea Constituțională, art.61 alin.(1) din Codul jurisdicției constituționale, Curtea Constituțională, cu votul a cinci judecători, adoptă următorul

AVIZ:

1. Revizuirea Constituției inițiată de 35 de deputați în Parlament este conformă prevederilor art.141 alin.(1) lit.b) din Constituție.

2. Proiectul de lege constituțională privind modificarea și completarea art.17, 18 și 19 din Constituție nu depășește limitele de revizuire a Constituției. În partea în care se exclude alin.(2) din art.17, care prevede că "nimeni nu poate fi lipsit în mod arbitrar de cetățenia sa și nici de dreptul de a-și schimba cetățenia", sintagmele "în temeiul hotărîrii instanței de judecată" din art.17 alin.(4) și "atît în țară" din art.18 alin.(2) proiectul intră în contradicție cu prevederile art.142 alin.(2) din Constituție.

3. Prezentul aviz este definitiv, nu poate fi supus nici unei căi de atac, intră în vigoare la data adoptării și se publică în Monitorul Oficial al Republicii Moldova.

PREȘEDINTELE
CURȚII CONSTITUȚIONALE

Victor PUȘCAȘ

Chișinău, 12 februarie 2002.

Nr. 1.